

Recepcja żywej muzyki klasycznej przez pacjentów wojskowego oddziału psychiatrycznego

Reception of live classical music by patients of military psychiatric ward

Stanisław Ilnicki, Kinga Wojda-Zakrzewska, Beata Januszewska

Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii CSK MON WIM w Warszawie;
kierownik: płk dr n. med. Radosław Tworuz

Streszczenie. Poszukując nowych form aktywizacji pacjentów wojskowego oddziału psychiatrycznego, we współpracy z dyrekcją podstawowej szkoły muzycznej zorganizowano cykliczne koncerty muzyki klasycznej. Celem pracy było zbadanie recepcji żywej muzyki klasycznej przez pacjentów terapeutyczno-rehabilitacyjnej części oddziału. Metoda i wyniki. Po koncertach proszono pacjentów o wypełnienie 4-pytaniowej ankiety dotyczącej ich statusu, uczuć, refleksji i sugestii towarzyszących słuchaniu muzyki. Odpowiedziały na nią 53 (79,9%) osoby z ogółu słuchaczy koncertów. Wszyscy respondenci – żołnierze i cywile – jednomyślnie akceptowali tę popołudniową formę zajęć. Stwierdzali, że muzyka działała na nich relaksująco, podnosiła na duchu, pobudzała do refleksji, stymulowała do działania. Akcentowano siłę muzyki wykonywanej przez młodych artystów oraz wyróżniający, wręcz nobilitujący słuchaczy charakter koncertów żywej muzyki w klinice. Wnioski. (1) Koncerty muzyki klasycznej w wykonaniu uczniów podstawowej szkoły muzycznej przyjmowane są z uznaniem przez żołnierzy i cywilnych pacjentów szpitala wojskowego. (2) Pozytywny odbiór szpitalnych koncertów muzyki klasycznej promuje słuchanie tej muzyki jako medium wspomagające leczenie medyczne.

Słowa kluczowe: muzykoterapia, wojskowy oddział psychiatryczny

Abstract. While searching for new forms of activation of patients of the military psychiatric ward, periodic concerts of classical music were arranged for in collaboration with the administration of an elementary music school. The goal of the paper was to examine impression made by live classical music in patients of the therapeutic-and-rehabilitation part of the ward. Method and results. After the concerts the patients were requested to fill a 4-question survey form on their status, feelings, reflections and suggestions referring to listening to the music. 53 patients (79.9% of the total number of the concert audience) responded to the survey. All respondents – both service members and civilians – unanimously accepted that form of the afternoon activity. They stated that the music had had a relaxing effect on them, cheering them up, and provoking reflection and spurring into action. The patients emphasized the power of music performed by the young artists and favoring, or even elevating for the audience, nature of the live concerts at the hospital. Conclusions. (1) Classical music concerts performed by students of the elementary music school are warmly appreciated by service members and civilian patients of the military hospital. (2) The positive reception of classical music concerts at the hospital promotes listening to that kind of music as a medium supporting the medical treatment.

Key words: military psychiatric ward, music therapy

Nadesłano: 12.09.2018. Przyjęto do druku: 10.12.2018
Nie zgłoszono sprzeczności interesów.
Lek. Wojsk., 2019; 97 (1): 15–18
Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

Adres do korespondencji
dr hab. med. Stanisław Ilnicki
Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego
i Psychotraumatologii CSK MON WIM
ul. Szaserów 128, 04-141 Warszawa
tel. +48 261 818 350, +48 665 707 126
e-mail: silnicki@wim.mil.pl

Wstęp

Poszukując nowych form aktywizacji pacjentów w czasie wolnym od zajęć terapeutycznych, w porozumieniu z dyrekcją Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia nr 3 im. Juliusza Zarębskiego w Warszawie w kwietniu 2017 r. zainicjowano w Wojskowym Instytucie Medycznym, na prawach eksperymentu, koncerty w Klinice Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii (KPS-BiP). Od tego czasu w klinice odbyły się 4 koncerty pt. „Pory roku w muzyce”, a w Wigilię Bożego Narodzenia 2017 r. w auli głównej szpitala na Szaserów koncert koled dla ogółu pracowników i przyjaciół szpitala.

Niezwykłe tło historyczne miejsca tych koncertów skłoniło ich organizatorów do przypomnienia, że szpital i siedziba szkoły muzycznej znajdują się na dawnym polu bitwy pod Grochowem w Powstaniu Listopadowym, w której w dniach 23–25 lutego 1831 r. poległo około 6800 żołnierzy polskich i 9400 rosyjskich [1-4]. W Dworcu Grochowskim, obecnej siedzibie szkoły muzycznej, Stanisław Wyspiański umiejscowił akcję dramatu „Warszawianka”, osnutego wokół wydarzeń związanych z bitwą o Olszynkę Grochowską, ze słynną niemą rolą Starogo Wiarusa [5,6].

Cel pracy

Celem pracy była ocena recepcji przez pacjentów KPS-BiP – żołnierzy i osoby cywilne – muzyki klasycznej wykonywanej na żywo przez uczniów podstawowej szkoły muzycznej w wieku ich dzieci i wnuków.

Metoda

Koncerty prowadzono w ramach popołudniowych zajęć z muzykoterapii. Program koncertów składał się na ogół z 10 utworów na fortepian, skrzypce, wiolonczelę, flet i akordeon, wykonywanych przez uczniów klas I–VII z akompaniamentem ich nauczycieli lub zespołu. W roli koordynatora i prezentera koncertów, w których każdorazowo brało udział około 30 wykonawców, występował zastępca dyrektora szkoły muzycznej. Słowo wstępne, nawiązujące do historii miejsca, wygłaszał gospodarz koncertu. Na zakończenie trwających około 60 minut występów wręczano młodym artystom i ich nauczycielom ozdobne podziękowania, sygnowane przez dyrektora Wojskowego Instytutu Medycznego lub kierownika KPSBiP, bukietki kwiatów oraz – w miarę możliwości – skromne upominki związane tematycznie z wojakiem. Wykonywano również wspólną fotografię. Naza jutrz po koncercie proszono pacjentów o wypełnienie ankiety z czterema pytaniami:

- Czy jest Pani/Pan osobą cywilną, czy żołnierzem?
- Jak Pani/Pan ocenia koncert?

- Jakie refleksje i uczucia towarzyszyły Pani/Panu w słuchaniu muzyki?
- Jakie są Pani/Pana propozycje/sugestie dotyczące zajęć z muzykoterapii w klinice?

Wyniki

W koncertach uczestniczyło ogółem 68 pacjentów części terapeutyczno-rehabilitacyjnej Oddziału Psychiatrycznego Całodobowego, z których 53 (79,9%) odpowiedziało na pytania ankiety (11 żołnierzy i 42 osoby cywilne). Wszyscy respondenci pozytywnie ocenili pomysł organizowania koncertów w klinice. Wyrażono to „6” w szkolnej skali ocen lub „10” w skali 1–10. Niektóre odpowiedzi miały formę minirecenzji, których wybór przedstawiamy poniżej.

Oceny koncertu przez żołnierzy

Mężczyzna, 38 lat, weteran: – Koncert podobał mi się, ponieważ cała oprawa i zaangażowanie nauczycieli uczniów były na bardzo wysokim poziomie. Przepiękny repertuar. Bardzo dobrze słuchało mi się muzyki w wykonaniu uczniów oraz nauczycieli. Można było się relaksować, a jednocześnie czujnie wpatrywać się w talent dzieci ze szkoły. Tak ogólnie muzyka mnie wyciszyła i pomogła przeżywać wnikliwiej zaprezentowane utwory. To bardzo piękna inicjatywa. Uważam, że takie koncerty powinny być tu częściej. To może w znacznym stopniu pomóc pacjentom.

Mężczyzna, 43 lata: – Piękne chwile, które pozwoliły oderwać się od szarżyny dnia powszedniego. Pozwoliły oderwać myśli od tego, po co tu jestem i co mnie tu sprowadza. Muzyka nostalgiczna, refleksyjna. Największe wrażenia przyniosły występy najmłodszych, po których widać było tremę i stres, a mimo to widoczne było duże zaangażowanie i radość, jak również determinację w tym, co robią. Odstresowanie i zapomnienie się w muzyce pozwoliły mi spojrzeć na siebie głębiej, zobaczyć coś, co kiedyś uleciało, uległo zatarciu i dzięki temu zrozumiałem, co straciłem i po co warto żyć.

Mężczyzna, 38 lat, weteran: – Bardzo wysoki poziom koncertu i umiejętności uczestników, zważywszy na ich młody wiek. Większe uspokojenie, pogodny nastrój. Przy pomocy muzyki można modyfikować swój nastrój stosowanie do aktualnych potrzeb (osiągnąć wyciszenie lub zwiększenie koncentracji sprzyjające nauce, większe uspokojenie, np. ćwiczeniami fizycznymi). Kontynuować współpracę ze szkołą muzyczną i nadal organizować w miarę możliwości koncerty dla pacjentów.

Mężczyzna, 35 lat: – Coś pięknego! Dostałem gęsiej skórki. Takie koncerty powinny być częściej. Nawet mam motywację, żeby córki posłać do szkoły muzycznej. Bo to dużo daje, widzę.

Rycina 1–2. Sceny z koncertów w Klinice Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii WIM

Figure 1–2. Scenes from concerts at the Clinic of Psychiatry, Combat Stress and Psycho-Traumatology of the Military Institute of Medicine

Mężczyzna, 38 lat, weteran: – Bardzo lubię taki rodzaj muzyki. W przeszłości uczyłem się grać na klarnecie i instrumentach klawiszowych. Grałem muzykę poważną, którą bardzo lubię. Uspokojenie, zaduma, żal, płacz, rozmyślanie o przeszłości. Pozytywne uczucia wobec talentu dzieci, zaangażowania nauczycieli. Wdzięczność. Muzyka w znacznym stopniu może wpływać na nastrój, uspokajając, czasem dostarczając energii. Zajęcia takie są potrzebne i przydatne.

Mężczyzna, żołnierz, 40 lat: – Koncert był na wysokim poziomie. Miło było posłuchać muzyki na żywo, jak brzmią prawdziwe instrumenty. Dzieci pokazały klasę. Najbardziej podobał mi się ostatni utwór. Zachwyt. Podziw dla wykonawców. Miło było oderwać się od codzienności szpitalnej. Więcej takich koncertów.

Oceny koncertu przez osoby cywilne

Kobieta, 47 lat: – Koncert bardzo mi się podobał. Bardzo lubię muzykę poważną, lubię dźwięk akordeonu, który jest jakby zapomnianym instrumentem. Jest to bardzo miły przerywnik i odskocznia tu w klinice. Muzyka działa na mnie bardzo terapeutycznie i uspokajająco. Nostalgia, odprężenie, uspokojenie. Bardzo zatęskniłam za moją córką, która w tym wieku bardzo często brała udział w koncertach i przedstawieniach. Patrząc na występujące dzieci, czułam się, jakbym była na koncercie mojej córki. Tak bardzo to lubiłam i byłam z niej dumna.

Kobieta, 65 lat: – Koncert był dla mnie miłym zaskoczeniem. Poziom wykonania tak młodziutkich artystów był dla mnie, laika, wysoki. Dobór repertuaru był kolejnym miłym zaskoczeniem. Bardzo sobie cenię kilka słów wprowadzenia przed kolejnymi występami. A prawdziwą wisienką na torcie było bardzo interesujące wprowadzenie Pana Profesora otwierające koncert. Wybierałam się na koncert z uczuciem głodu dobrej muzyki. Wyszłam z poczuciem pełnego nasycenia i zadowolenia, jak po prawdziwej uczcie z samymi delicjami. Wczorajszy

dzień był dla mnie szczególnie trudny, a ten koncert okazał się wspaniałym lekarstwem, wyciszeniem. A widok tak młodziutkich artystów, już tak profesjonalnie zachowujących się i grających, dał mi prawdziwą przyjemność. Jestem bardzo zadowolona, że zdołałam dotrzeć na ten koncert. Dziękuję wszystkim. Muzyki na żywo nie jest w stanie zastąpić żadne zajęcie terapeutyczne z odtwarzaną muzyką. Dla mnie ideałem byłyby cotygodniowe spotkania – jeśli nie z grupą artystów, to chociaż recitale solistów.

Kobieta, 72 lata: – Wspaniały, profesjonalny na wysokim poziomie. Młodzież bardzo dobrze przygotowana. Mnie ta muzyka wyciszyła, uspokoiła, oderwała od rzeczywistości, uspokoiła oddech i gonitwę myśli. Chętnie korzystałabym częściej i zaczęłam kontynuować tę formę, leczenia zarówno poza domem, jak i w domu, słuchając odpowiedniej dla siebie muzyki, i wrócić do medytacji. Są bardzo wskazane i konieczne.

Kobieta, 43 lata: – Podobało mi się, że grały dzieci. Byłam wzruszona, poruszona. Wyciszyłam się i popadłam w zadumę. Wróciłam do wspomnień z dzieciństwa. Myślałam o bracie, który chodził do szkoły muzycznej. Piękny koncert.

Mężczyzna, 57 lat: – Bardzo miłe doświadczenie, bo ja nie chodziłem nigdy na takie koncerty. Mieszkam w małym miasteczku, to nie było gdzie. Miłe dla słuchu i dla oka. Bardzo mnie to wzruszyło i zadowoliło. Najbardziej podobał mi się akordeon i skrzypce.

Kobieta, 53 lata: – Koncert bardzo mi się podobał, wspaniała atmosfera, dzieci pięknie grały. Bardzo mnie to uspokoiło, przeniosło w inny świat, z dala od problemów. Bardzo bym chciała, żeby takie koncerty były częściej.

Mężczyzna, 43 lata: – Z uwagi na to, że mam córki w podobnym wieku, wszelkie występy dzieci są dla mnie bardzo miłe, wzruszające i ciepłe. Radość, podziw, wzruszenie, uczucie spokoju, radości i odprężenia. Oby jak najczęściej!

Mężczyzna, 55 lat: – Koncert znakomity, wspaniali artyści, młodzi, którzy pięknie wykonali swoje utwory. Koncert był bardzo wzruszający i na pewno nie będzie nigdy zapomniany. Muzyka bardzo wzruszająca, szczególnie że była wykonana przez tak młode osoby. To bardzo wzruszające przeżycie. Ze swojej strony bardzo proszę, aby takie koncerty odbywały się jak najczęściej.

Kobieta, 44 lata: – Bardzo przyjemne i wartościowe wydarzenie kulturalne. „Muzyka łagodzi obyczaje” i dzięki muzyce na żywo można poddać się refleksjom, poprawić nastrój i zwyczajnie odczuć radość. Bardzo dobry pomysł i życzenia, aby koncerty odbywały się cyklicznie i dawały pacjentom radość i ukojenie.

Kobieta, 24 lata: – Było bardzo przyjemnie. Został urozmaicony czas w szpitalu. Było elegancko. Schlebiał mi to. Dzieci grały jak młodzi wirtuozi. Było to wzruszające. Muzyka była ok. Mogło trwać trochę dłużej. Przyślabym na taki koncert znowu.

Kobieta, 34 lata: – Poszłam sceptycznie nastawiona, a okazało się, że było bardzo miło. Było jak na prywatnym koncercie. Poczulałam się jak VIP. Najmniejsze dzieci najbardziej mnie wzruszyły.

Kobieta, 62 lata: – Koncert podobał mi się. Podziwiałam uzdolnione dzieci. Muzyka była miła dla ucha. Szczególnie podobały mi się utwory na akordeonie, bo bardzo lubię ten instrument. Wyciszenie, lekkie podniesienie nastroju.

Omówienie

Wszyscy respondenci, odpowiadając na otwarte pytanie dotyczące przeżyć towarzyszących słuchaniu koncertu, podkreślali „lecnicze” właściwości muzyki, takie jak działanie uspokajające, odprężające, relaksujące, wyciszające, poprawiające nastrój, energizujące. Zwracali uwagę na stymulowanie przez muzykę refleksji nad sobą, swoim dotychczasowym życiem, potrzebą zmiany niewłaściwych zachowań. Akcentowali siłę oddziaływania żywej muzyki, wykonywanej na „prawdziwych instrumentach” przez uczniów szkoły muzycznej w wieku ich dzieci, przełamującą sceptyczny stosunek do „niezrozumiałej” dla laików muzyki klasycznej.

Koncerty w klinice, ze względu ich oprawę i liczny udział wykonawców, traktowane były przez pacjentów jako wydarzenie wyjątkowe, wyróżniające, wręcz nobilitujące słuchaczy („czułam się jak VIP na prywatnym koncercie”). Zorganizowanie ich umożliwiło sąsiedztwo szpitala i szkoły oraz zbieżne potrzeby tych instytucji. W przypadku szkoły – przygotowanie uczniów do występów publicznych przed przyjaznym, niedległym od miejsca nauki audytorium, w przypadku szpitala – potrzeba wypełnienia czasu wolnego zajęciami kulturalnymi przełamującymi szpitalną monotonię. Spotkanie uczniów z hospitalizowanym w KPSBiP weteranami misji

poza granicami państwa oraz nawiązanie do historii i ducha tego miejsca (*genius loci*) uzasadniają, by z punktu widzenia szkoły koncerty dla pacjentów traktować jako wydarzenie edukacyjno-artystyczne.

Liczne badania oparte na dowodach naukowych potwierdzają przydatność słuchania muzyki klasycznej jako formy wypoczynku oraz uniwersalnego *vehiculum therapiae* różnych przewlekłych stanów chorobowych. Dzięki temu muzykoterapia – jako systematyczne, zaprogramowane sesje terapeutyczne – w amerykańskim szpitalnictwie wojskowym uzyskały status procedur leczniczych [9].

Wnioski

- Koncerty muzyki klasycznej w wykonaniu uczniów podstawowej szkoły muzycznej przyjmowane są z uznaniem przez żołnierzy i cywilnych pacjentów szpitala wojskowego.
- Pozytywny odbiór szpitalnych koncertów muzyki klasycznej może zachęcić pacjentów do słuchania tej muzyki jako medium wspomagającego leczenie.

Podziękowanie

Serdecznie dziękujemy Pani mgr Grażynie Radkowskiej, dyrektor Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia nr 3 im. Juliusza Zarębskiego, i Panu mgr. Maciejowi Kandeferowi za organizację i prowadzenie koncertów, a gronu nauczycielskiemu za przygotowanie uczniów do występów.

Piśmiennictwo

1. Tokarz W. Wojna polsko-rosyjska: 1830 i 1831. Volumen, Warszawa 1993
2. Puzyrevskij AK. Wojna polsko-rosyjska 1831. Wydawnictwo Orgelbranda, Warszawa 1899
3. Majewski W. Grochów 1831. Wydawnictwo MON, Warszawa 1982
4. Wojtasik J. Bitwa na przedpolach Pragi 9–25 lutego 1831 r. W: Z dziejów militarnych Pragi. Departament Społeczno-Wychowawczy MON, Warszawa 1998: 73–98
5. Dworek Grochowski. www.pl.wikipedia.org/wiki/
6. Stanisław Wyspiański. Warszawianka. Pieśń z roku 1831. www.wolnelektury.pl/katalog/lektura/warszawianka.html
7. Janicki A. Muzykoterapia w leczeniu psychiatrycznym. Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu, 1983; 34: 7–24
8. Ilnicki S. Muzykoterapia w medycynie. In: Bończak J (ed). W kręgu medycyny. Wydawnictwo MON, Warszawa 1984
9. Music Therapy and Military Populations: A status Report and Recommendations on Music Therapy Treatment, Programs, Research, and Practice Policy. American Music Therapy Association, Inc., Silver Spring, MD, 2014